

Quan els plats eren rodons i els artistes menjaven de franc

Al llarg de la dècada de 1950, la vida de Figueres començà a reviscolar després de l'ensulsiada de la guerra, l'exili i la postguerra. Vegem si no: L'Agrupació teatral Arlequín neix el 1951; el grup Indika de pintura es presenta el 1952; el Cine-Club de la Cate, com l'Institut d'Estudis Empordanesos, són del 1957. Poc abans, el Casino Menestral augmentava els socis fins arribar a fregar els 2.000 (!!!) el 1956¹, any en què engegà l'escola de música de la Camil·la Lloret, s'hi celebrà la Festa de la Poesia i en Fages hi pronuncià la mítica conferència “Vila-Sacra, capital del món”. Mentrestant, a la Societat Coral Erato renaixia –com era d'esperar- el cor, formació que es va presentar als socis a principis també de 1956, en un acte, en paraules d'un cronista inflammat²,

“que tuvo lugar en el local de la Sociedad, viéndose impotente para albergar a tanto gentío deseoso de sumarse a lo que representaba no sólo para la Entidad, sino para Figueras un verdadero acontecimiento, más teniendo en cuenta la rancia solera de dicho Coro. (...) Seguidamente, y ante la natural expectación, el Coro dio comienzo a su actuación, interpretando las piezas «Salut als cantors», «Les flors de Maig» y la sardana «Maria de les trenes», desbordándose el entusiasmo y siendo objeto los coristas de delirantes ovaciones. Al día siguiente, domingo, el Coro cumplimentó a la Corporación Municipal, trasladándose a la Casa Ayuntamiento. Al entrar en la Plaza del Generalísimo, que se hallaba atestada de público, estalló una gran ovación, que se prolongó largo rato. Seguidamente, y ante un impresionante silencio, el Coro interpretó el mismo programa que el día anterior en los locales de la Sociedad, siendo calurosamente aplaudido”.

Es veu que encara no tenien prou repertori...

Sí, la ciutat bullia d'inquietuds culturals, d'ànsia de fer coses i passar-ho bé, però, no diu la màxima que *primum vivere deinde philosophari*? Doncs els figuerencs degueren fer Pasqua abans de Rams: el racionament havia acabat tot just el 1952, i el Pla d'estabilització no s'aprovaria fins el 1959. És clar que hi havia l'estraperlo, i, per altra banda, la ciutat exercia de capital de comarca i es beneficiava d'una localització privilegiada, a mig camí del mar i de la cultura i la llengua francesa (avui estúpidament bescantada), que havia de ser fonamental per a les transformacions que estaven a punt d'arribar a partir de l'aparició del turisme.

Ser la primera ciutat passada la frontera, comptant que aleshores els cotxes l'havien de travessar si us plau per força, no era cap fotesa, i més quan les diferències de preus –i de poder adquisitiu- entre França i Espanya eren exorbitants. Però en paral·lel, trobar-se tan a la vora de la llibertat en temps de tenebra era un avantatge

¹ En aquell temps Figueres tenia poc més de 17.000 habitants

² Gironella Falces, Francisco J.: *De la historia de la veterana Sociedad la 'Erato'*. 1962

que els empordanesos reprimits però encuriósits no deixaren d'aprofitar. En efecte, malgrat que les comunicacions fossin precàries, la proximitat de Perpinyà afavoria tota mena d'expansions, fins i tot les culturals. O més a prop, l'existència d'aquesta anomalia politicoadministrativa dita el Portús, on hi van parar botigues i fonda diversos figuerencs, com en Joan Duran. Per tot plegat, no pot estranyar que a Figueres, a diferència de tantes ciutats catalanes de l'època, hi florissin ben aviat restaurants i hotels, ni tampoc que els nostres cuiners acostumessin a tenir algun tipus de formació internacional —és a dir, francesa. L'impacte de les idees i receptes de figures com en Josep Mercader i els dos germans Duran ha estat decisiu per a donar a l'Empordà la fama de terra gastronòmicament principal, i de retop, per a l'autoestima dels propis empordanesos. Però és rellevant indicar també que aquests grans restaurants compartien un mateix tret amb altres establiments dels anys 60: la inclinació cap el món artístic. Més enllà dels binomis Dalí-Duran i Pla-Motel, decididament inigualables, els propietaris dels restaurants figuerencs “que no brillen” -en felix expressió d'en Pau Canaleta- també manifestaven sensibilitat cap a pintors, músics i escriptors. Només cal recordar el menjador de Can Viarnés de la Pujada del Castell, tan acollidor, tan ben il·luminat, amb les parets plenes d'olis i aquarel·les d'en Martínez Lozano. Però hi havia dos establiments que aglutinaven bona part de la bohèmia local: la fonda Roca del carrer Joan Maragall, i el bar Novel de la Rambla.

El restaurant d'en Josep Martí i Roca era el feu del gran Carles Fages de Climent i Climent de Contreras i la seva cort pagana de joves pintors i escriptores, les que nomenà solemnement Cariàtides de l'Empordà. Tan sols recordar-ne els noms ja és atordidor: Joan Sibecas, Evarist Vallès, Bartomeu Massot, Joan Felip Vilà, Miquel Capalleras, les germanes Vayreda, Carme Guasch, Pilar Nierga,... En Roca, com se'l coneixia, era el fondista perfecte: no hi ha hagut ànima més hospitalària, amiga de les arts ni més pròdiga que la seva.

En Roca anunciant que plegava
(Per fer de mecenes, val més ser ric de mena)

Una petita vivència personal explica perfectament aquests trets de la seva personalitat: Quan el 1970 va tornar al seu poble, La Sènia, hi va obrir un nou restaurant, El Trull, i de seguida, l'any següent, ja havia organitzat un concurs de pintura ràpida per la Festa Major -certamen que ara porta el seu nom. Doncs bé, un any en Roca va convidar el meu pare a formar part del jurat, i amb ell, a tota la família a passar-hi el cap de setmana. Tot pagat, naturalment. El meu germà i jo vam correspondre tanta generositat amb la devastació, repetint de maduixes de bosc amb nata en cadascun dels àpats fins que el cor –i la panxa- ens va dir prou.

Així era en Roca, un home de tarannà expansiu, càlid i xarmant, i així ho certifiquen les fotografies que es conserven del seu menjador: a diferència de qualsevol altra foto de dinars o sopars de l'època, en què la gent hi surt més aviat enravenada, a les celebracions de Can Roca hi veureu els comensals divertint-se, fent comèdia, relaxats i feliços.

A pocs metres de la pensió Roca, a la part baixa de la Rambla, hi havia un segon local de record inevitable: el Bar Novel, pronunciat Nòbel (com del Motel en diem Mòtel). Allà, en Mero Salabert acollia la redacció de la revista Canigó, nascuda el 1954, músics -en Mero era un pianista virtuós-, i alguns esquenadrets professionals i filosòfics, que deia en Narcís Pijoan. Un dels clients habituals del Novel, com de Can Roca, era en Meu Massot, pintor vigorós d'enorme personalitat que alhora tocava la bateria i havia arribat a participar en alguna *jam session* a Barcelona amb en Tete Montoliu. Però sobretot, en Mero va ser un exemplar conspicu de l'estirp del senyor Carbona i els grans irònics empordanesos. La facècia més popular ens la reporta en Joan Ferrerós al pròleg dels *Contes per a adults* (llibre inicialment publicat el 1956 en espanyol)³. Diu que una vegada entrà al local “*el senyor Álvarez, professor de ciències naturals i empedreït fumador de puros; inopinadament, en Mero sortí de rere el taulell amb un revòlver de joguina d'aquells que tiren taps de suro per mitjà d'una goma; féu com si desenfundés a la manera d'un pistoler de western; disparà, i el client, seguint el joc, es deixà caure a terra, estès com un verat*”. Insuperable.

Aquest paper dels restaurants com a focus d'irradiació o simple altaveu del món artístic va facilitar, primerament, l'intercanvi de novetats i experiències entre els creadors, que si ja acostumen a ser gent propensa al solipsisme, més encara ho eren en un món pretelevisiu i analògic. Bars i restaurants, junt amb els mercats (la reunió de corredors d'orella a la part de dalt de la Rambla!), eren les autopistes de la informació de l'època. Avui dia tot és al Núvol, exactament com havia previst, profètic, el pintor Lleixà.

³ Salabert, B.: *Contes per a adults*. Llibres del Segle, 2005

En segon lloc, més transcendent encara, el món de la restauració va ajudar a difondre i prestigiar una oferta artística variada, més enllà de l'ombra daliniana, que es va ben trobar, pel cantó de la demanda, amb el costum de comprar quadres pel pur goig de tenir-los penjats al menjador de casa que tan fort havia arrelat entre els catalans benestants. I com a indispensables complements del mercat, anotem l'existència d'un grapat de galeries d'art i d'una crítica atenta i solvent, que sovint participava amb contingut entusiasme de xeflis i tertúlies.

Així doncs, els restaurants figuerencs dels anys 60 van resultar ser molt més que cases de menjar on disfrutar i compartir celebracions íntimes o familiars: el cert és que han contribuït d'una manera determinant a forjar la poderosa marca de l'Empordà com a terra de bona cuina, però també d'artistes, que avui encara perdura en l'imaginari nacional.

Iu Pijoan i Font

Ravioli que se'n va
(Foto: Met)

Evarist Vallès: *Galàxia (II)*. Observi's la garota clavada al còrner inferior esquerra